

Desigur că prima problemă care se ridică în fața teatrelor este alegerea piesei: găsierea aceluși text dramatic care să răspundă prin problematica sa unor comandamente de seamă ale epocii noastre, care să aducă pe scenă oameni vii, adevărați, complecși, și să ni-i prezinte dinamic, să prindă ritmul impresionant al transformării, al creșterii lor.

Teatrul de Comedie cinstește marea aniversare a partidului înscriind în repertoriul său piesa lui V. Em. Galan, *Prietenul meu Pix*. Pentru colectivul teatrului, și pentru mine personal ca regizor, realizarea acestui spectacol a constituit o sarcină pasionantă. Piesa este o mare confruntare de poziții, o mare dezbateră contemporană. Dar în această dezbateră, prin semnificațiile lor, personajele părăsesc rolul mărunț de slujitori ai unui subiect și capătă sarcini filozofice, rezolvă de pe pozițiile unei noi morale, ale moralei noastre, problema dragostei, eliberate de simțul proprietății, de meschinăria și egoism. Cuplului stăpîn-sclavă i se opune „familia adevărată, familia alcătuită din doi — oameni amîndoi”. Piesa merge și mai departe și demască necruțător concepțiile străine epocii noastre, care se mai găsesc — și încă bine ancorate — în conștiința unor oameni ai zilelor noastre, a unor oa-

meni pe care-i prețuim, în fond constructori convinși și de nădejde ai socialismului. Inginerul Mastacan, personajul central al comediei, descoperă într-o zi că într-o serie de probleme ce privesc relația bărbat-femeie, concepțiile sale, experiența sa de viață, pe care le considera definitive, sînt anacronice, că el însuși devine anacronic și ridicol, că pînă și copiii îl lovesc cu ușurință, surprinzînd fisuri și șubrezenii pe care nu și le cunoștea. Desigur că el nu-și poate recunoaște de la început slăbiciunea, că încearcă să argumenteze, se luptă să convingă pe toți de dreptatea sa; dar în această luptă tenace și în același timp cumva ridicolă, pe care-o duce cu prietenii, cu soția, cu fiul său, armele sale se frîng treptat. Concluzia îi apare limpede: va trebui să se desăvîrșească. Societatea îl obligă să gîndească altfel. Un devotat constructor al socialismului nu poate fi în relațiile familiale un autocrat meschin, un mic-burghez egoist.

Lupta pentru socialism se dă, în același timp, și pe șantierul socialismului, și înăuntrul oamenilor, în concepțiile lor, în viața lor personală. Aceasta este ideea pe care ne-am străduit s-o așezăm la baza spectacolului nostru.

Radu Penciulescu

DE LA TEXT LA SPECTACOL

ÎNSEMNĂRI DE LA REPETIȚII

vea dreptate regizorul Horea Popescu explicînd la repetițiile *Ochiului albastru* de Paul Everac, cu care Teatrul Muncitoresc C.F.R. întîmpină cea de a 40-a aniversare a partidului, că o importanță primordială în spectacol trebuie s-o capete „gingășia și calitatea sufletească superioară, pe care le-a cultivat șantierul Biczului în oamenii lui”. Piesa *Ochiul albastru* are trei categorii de personaje — tineri muncitori, țărani, tehnicieni — și, spre sim-

plicare, regizorul și-a început munca repetind la masă cu fiecare categorie în parte. Lecturile la masă pun în evidență nenumărate legături ale textului cu viața. Este momentul în care regizorul și interpreții retopesc cristalul piesei în creuzotul imens al experienței de viață și al realității, aici dialogul se suprasaturează cu amănunte și atitudini de viață trăită. Regizorul și fiecare actor în parte au cunoscut oameni asemănători cu eroii piesei, au auzit întâmplări și replici asemănătoare cu cele din text. Pentru o mai exactă și realistă punere în pagină a spectacolului, Horea Popescu a stat un timp la Bicaz. Cunoaște locurile, știe pe dinafară amplasarea lacului de acumulare, a tunelului, a barajului; a stat de vorbă cu oamenii, le reproduce graiul și felul simplu de a gândi și acționa. Se repetă tabloul cu ședința de primire în U.T.M. a lui Tudor, tânărul brigadier care a făcut hotărâtoare experiențe de viață și de muncă pe șantier. Momentul e nodal pentru întreaga piesă, fiindcă aici culminează o lungă perioadă de existență a șantierului, a tinerilor brigadieri, sau — cum se exprima regizorul — „este punctul de maximă maturitate în evoluția personajelor“. În rolul lui Tudor e distribuit Cornel Vulpe. Problema lui Tudor constituie axul schimbului de replici. O singură replică e recită de trei ori. Vulpe are tendința să accentueze prin elemente exterioare vârsta personajului: regizorul îi atrage atenția că „tinerețea rezidă în spontaneitatea reacțiilor“ și nu într-o „juvenilizare“ aparentă. La scena ședinței participă peste zece personaje: cei prezenți sînt cu toții utemiști, cărora li se adaugă bătrînul meșter Oprea, personificat de N. N. Matei. Tinerii actori citesc, rînd pe rînd, replicile, ținînd seamă de indicațiile textului. Dar tocmai aici, la primele lecturi, se poate observa cît de variate și multiple sînt soluțiile posibile. O frază, un cuvînt, o exclamare pot fi rostite într-o mulțime de feluri. E vorba de a alege — de fiecare dată — soluția exactă, potrivită cu situația, cu psihologia personajului, cu experiența și cu perspectiva lui. Efortul regizoral se îndreaptă spre o descifrare cît mai expresivă a scenei citate. Deși abia la primele repetiții, directorul de scenă cere o lectură nuanțată, uneori pînă la cea mai mare finețe posibilă. Bineînțeles, personajele vin în acest tablou cu o anumită sarcină biografică; dar pe lingă antecedentele generale și cunoscute, regizorul insistă pe o diferențiere a personajelor în funcție de tema principală a tabloului: primirea lui Tudor în U.T.M. Asistăm în felul acesta la o substanțială diversificare. Bucureștenii Hagiu și Gociman (Ștefan Bănică, respectiv Alexandru Azoitei) au o vioiciune în plus, în vorbă și mișcări, un anumit umor, un anumit fel de a glumi, rezervînd surprize; Bosoancă (Simion Negrilă) e mai serios, mai grav; la fel Parazitul (Paul Ioachim), dar cu nuanță marcată în direcția unei firi glumețe. Lucăcel (Ion Vilcu) e secretarul organizației U.T.M. și conduce ședința cu pondere și înțelegere față de fiecare intervenție. Tabloul se desfășoară într-un climat de-o anumită tensiune. Șantierul trebuie evacuat, baraca în care se ține dezbaterea trebuie demontată: apele Bistriței vor umple în curînd locul. Intrarea lui Tudor în U.T.M. are loc sub imperiul acestei emoționante nerăbdări.

Treptat-treptat, pe firul imaginii propuse de regizor, actorii cîștigă tot mai multă familiaritate cu problematica și atmosfera momentului dramatic. Peste text se revarsă acum entuziasmul și zestrea de viață trăită a unui grup de artiști tineri — regizor și interpreți — ceea ce face ca dialogul să apară îmbogățit, linia psihologică a eroilor se complică, fețele personajelor capătă tot mai multă culoare și mobilitate.

Nu sîntem decît în jurul unei mese lungi, într-un „studio de repetiții“, dar parcă ceva din plinul vieții de pe șantierul Bicazului a început să ardă și să vibreze în acest colț al Teatrului Muncitoresc C.F.R. Tinerii eroi despre care vorbim au mai apărut în piesă, în partea întii, la începuturile șantierului; tabloul

pe care-l repetă acum actorii e penultimul, înainte de epilog. Între cele două apariții s-au scurs ani și întâmplări, care au lăsat urme în conștiințele tinere ale brigadierilor, maturizându-le, rotunjindu-le. Tendința regizorului e de a realiza o fuziune deplină între viața complexă a șantierului și sinteza dramatică din *Ochiul albastru*. Cu autorul Paul Everac „colaborează” acum însăși viața, care va trebui să pulseze în spectacol. Fiecare replică e trecută, acum și aici, printr-o complexă mișcare de intenții interpretative, menite să cuprindă și să epuizeze

Teatrul Muncitoresc C.F.R.: regizorul Horea Popescu și o parte din interpreți la una din primele repetiții ale piesei „Ochiul albastru” de Paul Everac

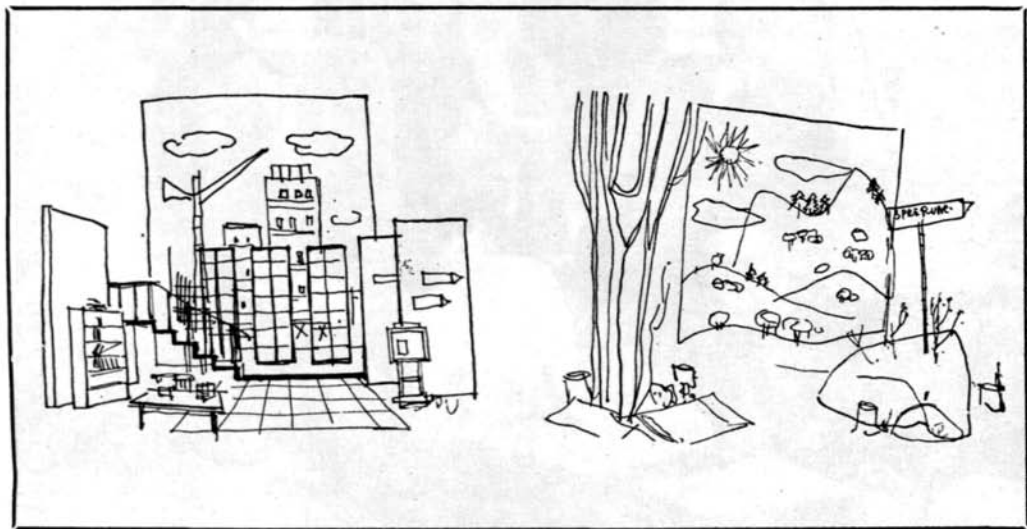
implicațiile de viață avute în vedere de text. Frumos moment de lucru la un spectacol de teatru, când între text și realitate, între actor și modelele lui umane, circulă continuu și în toate direcțiile, seva vieții adevărate, care hrănește orice operă autentică de artă!

***

Tot la masă, în foaietul de la parter al Teatrului de Comedie, dar de data asta cu întreaga distribuție (mai puțin numeroasă), se repetă *Prietenă mea Pix*. De față, autorul: V. Em. Galan. Poate din metodă (avînd în vedere că ne aflăm la a treia lectură), poate din oarecare sfială față de prezența scriitorului, regizorul Radu Penciulescu nu dă indicații, în afara unor rare și generale punctări de ton.

În schimb, mai multă mînă liberă actorilor. Lectura nu e omogenă: unii interpreți, începînd cu Ștefan Ciubotărașu (Mastacan), nuanțează, citeșc cu modulații expresive; alții, dimpotrivă (Costel Constantinescu — Pătrăciță, bunăoară), citeșc aproape alb, abia marchează. Sînt moduri actoricești diferite de a se apropia de rol, de familiarizare cu tonul și ambianța fundamentală a piesei. Lectura începuse cu primele replici, dar am intrat în foaier tocmai în toiul disputei Mastacan—Andrei, din actul II, moment dramatic de tensiune susținută, de dezbateră a unor concepții de viață. E unul din momentele culminante, de contrast, față de tratarea în comedie a piesei lui Galan.

Prietena mea Pix are un avantaj și un dezavantaj (aparent) pentru actori: e originală, pe de o parte, nu seamănă cu nimic din literatura noastră dramatică

Schițe de decor (actele I și III) pentru „Prietena mea Pix” de V. Em. Galan (Teatrul de Comedie). Pictor-scenograf: I. Popescu-Udriște

anterioară; pe de altă parte, însă, neșemănînd cu nimic, nu oferă nici modele. Originalitatea, ineditul, convine artiștilor, fiindcă le va oferi posibilitatea realizării unor roluri proaspete, noi; în schimb, lipsa unui suport, a unui prototip literar, derutează. Și aici, viața cu tot alaiul ei de întîmplări și de semne vine în ajutorul tuturor. Dacă nu există arhetipuri literare cu care să se asimileze personajele din *Prietena mea Pix*, aceste arhetipuri le oferă din plin viața, realitatea cotidiană. „L-ați cunoscut pe inginerul-șef al marelui șantier X din Capitală? E unul din prototipurile care mi l-au inspirat pe Mastacan” — precizează autorul. Ștefan Ciubotărașu nu-l cunoaște pe acest inginer-șef, dar subliniază că a recunoscut în Mastacan mulți oameni, și nu numai din cîmpul construcțiilor, ci aproape din toate sectoarele vieții: „Mastacan e viu, trăiește, l-am întîlnit în multe locuri”. Repetiția se reia. Amza Pellea citește rolul lui Andrei; o face cu emoție, atît pentru că personajul nu îi este încă definit, cît și pentru că poartă „duelul” cu masivitatea și experiența actoricească a lui Ciubotărașu. Mai mult, Andrei trebuie să-l domine, să-l convingă, să-l înfrîngă pe Mastacan, și aceasta într-o singură

scenă, fără a i se fi dat în prealabil o prea generoasă margine de caracterizare. Cu modestie, cu mult simț autocritic, autorul o spune, înaintea tuturor: „Am remușcări pentru unele roluri — Carol, Șoimu, în parte Cujbă — dar mai ales pentru Andrei! L-am făcut să intre în scenă pentru confruntarea cu Mastacan, care nu e, de fapt, decît un lung monolog!“ Văzut fragmentar, din singurul lui punct de vedere, personajul Andrei poate să pară, într-adevăr, ingrat pentru actor. Dar iată că lărgind analiza personajelor și a situațiilor din piesă, Andrei capătă o lumină nouă. Cu răbdare și măsurată căldură, V. Em. Galan își prezintă eroii. Mastacan nu are, de fapt, un adversar, un pol opus, de talia și anvergura lui. În schimb, ca o masivă cetate (morală), el e supus unui soi de asediu (ideologic și moral). Mastacan este „atacat“ de un grup întreg de personaje: Sofia,

Radu Penculescu (mijloc), regizorul piesei „Prietena mea Pix“ de V. Em. Galan, repetînd cu Vasilica Tastaman (Pix) și Val. Plătăreanu (Paul)

soția lui, Paul-Cain, fiul, Mihaela-Pix, viitoarea noră, și — interesant de subliniat — chiar Daniela, dar, în acest din urmă caz, prin rîcoșeu, prin „culoare inversă“, adică prin conturarea unui „model“ negativ. În fruntea tuturor stă Andrei, inginerul candidat de partid, care e cel mai conștient, mai format, mai înaintat. „Scrima“, practică de acest personaj în scena cu Mastacan, trebuie să-i reveleze acestuia poziția greșită și să semene în el îndoiala, nemulțumirea de sine. Psihologic, scena e mișcată, duelul argumentelor e febril, iritarea lui Mastacan ajunge pe alocuri la culme. Este indiscutabil, și prin factură, și prin lungime, momentul cel mai dificil din spectacol. Regizorul Radu Penculescu nu-și dezvăluie, deocamdată, soluțiile, dar se simte în întreaga lui comportare o siguranță, tradusă în acest moment prin febrile sondaje preliminare în receptivitatea interpreților la substanța de viață și valorile textului. Interpreților le place piesa, o citesc cu savoare, se amuză și rîd de multe ori din inimă la o replică sau alta.

Revenind la „înceușirea“ lui Mastacan, autorul reamintește actorilor cum a înțeles să diferențieze tonul și atitudinea personajelor implicate. V. Em. Galan nu

se ferește de schișarea unor scurte fișe temperamentale : „Mihaela ar fi bine să nu fie o fetiță toată numai miere și candoare, ca o Mașenkă a lui Afighenov, de pildă. Nu : atît ea, cît și Paul sînt doi tineri crescuți în zilele noastre, în climatul moral al societății noastre. Sînt doi tineri bine înfipti pe propriile picioare, stăpîni pe ei. În relațiile cu Mastacan, nu strică nici oleacă de obrăznicie, de sfruntare tinerească“. La rîndul ei, Sofia, soția inginerului constructor, nu e o palidă : „Sofia nu e o strivită ; ea e lucidă, înțelege și evaluează just lucrurile, îl iubește sincer și definitiv pe Mastacan, dar asta n-o face să se piardă cu firea“. Indicațiile și clarificările sînt binevenite. Tilda Radovici (Sofia) îi mulțumește autorului pentru „revelații“, mai ales că simțise ispita de a da o altă tentă personajului. Vasilica Tastaman (Pix) și Val. Plătăreanu (Paul) își corectează și ei viziunea în funcție de precizările autorului. Totul decurge într-o calmă și caldă atmosferă de colaborare : nimeni nu stîrnește susceptibilitățile nimănui, toată lumea e dornică de roade cît mai bune. Experiența de viață și de scriitor a lui V. Em. Galan s-a întîlnit cu experiența de viață și de actor a lui Ciubotărașu, a lui Costel Constantinescu, a celorlalți, și din fuziunea lor — valorificată creator de Radu Penციulescu — se prefigurează chipul spectacolului.

Florian Potra

Un grup de interpreți ai piesei „Marele fluviu își adună apele“ de Dan Tărchilă (Teatrul pentru Tineret și Copii) repetă sub conducerea regizorului D. D. Neleanu

